

George Pascu și încercările de reformă la Biblioteca Centrală din Iași

LIVIU PAPUC

Cuvinte cheie: reforma bibliotecii, infrastructură, cataloage, cititori

Actuala Bibliotecă Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași are o istorie alambicată și, am putea spune, uneori atipică. Înființată la 1835¹ ca bibliotecă a Academiei Mihăilene, ea aglutina rămășițe din vechile biblioteci ale Școlii Vasiliene de la Trei Ierarhi (1640), ale bibliotecilor mănăstirești de la Sf. Sava și Barnovschi, ale Academiei Domnești. După un parcurs sinuos (înainte de 1860 se afla în stare de letargie), devine bibliotecă a proaspăt înființatei Universități (Bogdan Petriceicu Hașdeu îi dă și denumirea „Ulpia”), nu după multă vreme figurează ca Bibliotecă Centrală a Iașului (dar cu sediul tot în Palatul Moruzi – clădirea Universității), se mută, odată cu Universitatea, în noul local din dealul Copoului și duce o activitate trenantă până în preajma războiului mondial.

Sunt câțiva ani în care se pare că, într-adevăr, „ajunsesse cuțitul la os” în ceea ce privește funcționarea Bibliotecii Centrale, odată ce există mai multe „ieșiri la rampă”, din care publicul, decizionar sau nu, să-și poată face o impresie asupra situației și să facă presiuni în vederea luării unor măsuri ferme. Pe lângă ecouri din presă, în 1913 văd lumina tiparului: *Îndrumar în organizarea și administrarea bibliotecilor*, de Eugen Boureanu, și *Necesitatea reorganizării Bibliotecii Centrale de pe lângă Universitatea din Iași*, de Dimitrie Gusti. Pornind de la proaspăta apariție a acestor contribuții teoretice, un gazetar trage semnal de alarmă public: „Citind aceste broșuri, rămâi mirat de starea, mai mult decât înapoiată, în care zace Biblioteca ieșeană – și mirarea ne este cu atât mai mare cu cât, până în prezent, deși Biblioteca aceasta există de multe zeci de ani – nu s-a găsit nici un glas care să dea alarma. Să fim drepți, a făcut-o pe vremuri d. Dr. G. Pascu, însă fără rezultat². A venit vremea ca să ne gândim serios și la

---

¹ Și nu 1839, cum apare în numeroase referințe, ca semn omagial al unei donații efectuate de Donatorul Mihail Sturdza, dovadă și ștampila vremii, pe care scrie clar: „Biblioteca Academii Mihaeline 1835”.

² Referire la amplul articol-analiză intitulat *O instituție culturală a Iașului – Biblioteca Centrală*,

această instituție de cultură, atât de dată uitării de autoritatea superioară de care atârână, și de aceea nu ne putem opri de a nu atrage atenția d-lui Ministru al Instrucțiunii Publice asupra broșurilor pomenite”³.

Tânăr energetic și bătaios (la propriu și la figurat), pomenitul mai sus Gorge Pascu, o figură controversată a vieții academice ieșene (vezi fig. 1), ajunge la direcția Bibliotecii Centrale din Iași într-un moment care părea fast, atunci când, poate și ca urmare a stării euforice de după victoria din războiul balcanic, guvernanții hotărâseră că se pot aloca bani pentru construirea unui local distinct destinat bibliotecii, în care activitățile specifice acesteia să se poată derula la modul optim. După cum singur mărturisește ceva mai târziu, anteriorul său stagiul la bibliotecă (1908-1911), în care și publicase un articol despre situația instituției, nu-l făcuse să pătrundă tainele științei biblioteconomice, așa încât puse mâna pe carte (la propriu) și în următorii ani rapoartele sale către Minister, Rector sau Comisia Bibliotecară vor fi împănate cu citate din Grăsel, care să-i susțină propunerile de îmbunătățire a activității și, mai ales, de a transforma un depozit de publicații într-o bibliotecă modernă.

Propunerile de bază ale începutului de an 1914, după o îndelungă perioadă de stagnare, de activitate formală a bibliotecii (în 17 nov. 1917 va întocmi un raport amănunțit, chiar răutăcios, vindicativ, al non-activității predecesorului său Ioan Caragiani⁴), sunt simple și directe, vizând mai mult chestiuni administrative: „1. Un Tablou complet și exact de toate cărțile împrumutate acasă de mai multă vreme și care nu ni s-au restituit încă. 2. Un Tablou complet și exact de cărțile care eventual se vor fi rătăcit. 3. Aranjarea provizorie în bibliotecă a cărților apărute în fascicole, așa fel încât toate fascicolele să se găsească la un loc. 4. Un Tablou de toate revistele de care dispune biblioteca, pentru a ști precis ce avem și ce ne lipsește, pentru a complecta lipsurile. 5. Punerea în curent cu întreaga bibliografie română pentru a urmări pe editorii și autorii care, contravenind legii, nu ne trimit publicațiile. 6. Un Tablou de publicațiile fundamentale care trebuiesc să se găsească în orice Bibliotecă modernă și care nouă ne lipsesc”⁵.

Simpla înșiruire a acestor deziderate (!?) ne înfățișează tabloul unei biblioteci care funcționa oarecum „de la sine”, fără nici cea mai elementară evidență – sau cel puțin așa vrea să ne facă să înțelegem proaspătul director. Așa

în „Viața românească”, dec. 1910, p. 475-482, pe când era bibliotecar-ajutor la instituția în cauză.

³ „Evenimentul” (Iași), an. XX, nr. 249, 11 ian. 1913, p. 1 – fără semnătură. În același context, vezi și: Dr. I. Florentin, *Reorganizarea bibliotecii centrale*, în Idem, an. XXI, nr. 48 și 53, 9 și 18 apr. 1913, p. 2.

⁴ Raport către Minister, nr. 99 din 17 nov. 1917, Arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași (în continuare BCU), Dosar Eșite/1917, f. 118-131.

⁵ Adresă către Rectorat din 7.II.1914, ciornă, în BCU, Dosar Eșite/1914, f. 24.

stând lucrurile, evident că membrii Comisiunii Bibliotecii au aprobat planul de lucru înaintat, hotărând să ia măsuri drastice împotriva funcționarilor care nu-și făceau datoria⁶ (în ședința din 18 februarie⁷) și alcătuiind două comisii, „una pentru reorganizare și alta pentru local, fiecare comisie fiind compusă din câte-un profesor al celor 4 facultăți, sub președenția D-lui Rector”, la care a fost adăugat și Directorul Bibliotecii⁸.

Un an mai târziu, aflăm că Giorge Pascu și echipa se apucase, totuși, de ceva serios, adică de catalogarea unitară a cărților, una dintre problemele vechi și grave, care îngreua (dacă nu cumva făcea și imposibilă) consultarea fondului de carte. Dar problemele tehnice își fac apariția (să nu uităm că o bună parte a Europei se afla în război): „Pentru moment catalogarea pe fișe este imposibilă din cauză că cutiile și cazarele speciale pentru fișe nu se pot procura din țară și trebuiesc comandate din străinătate, ceea ce acuma nu se poate face. (Aceste cutii și cazare sunt de mai multe sisteme și trebuie mai întâi cunoscute sistemele pentru comparație și numai apoi se poate hotărî alegerea)”⁹.

Problema catalogului pe fișe mobile este recurentă, ea ținând „capul de afiș” pe toată perioada războiului, pe lângă alte (inerente) situații care trebuiau rezolvate din mers. Iată cum, în februarie 1916, atrage atenția Ministrului de resort că Biblioteca din Iași se conduce după *Regulamentul pentru bibliotecile publice*, sancționat în anul 1864, în care nici măcar nu figurează postul de director, pe care îl ocupa el de doi ani¹⁰, pentru ca la sfârșitul anului să anunțe închiderea Bibliotecii „pentru publicul mare”, rămânând „numai la dispoziția profesorilor universitari”, „din cauza strămutării Ministerului de Război în palatul Universității”¹¹. Tot aici: „Profit de ocazie pentru a vă atrage atențiunea asupra pericolului în care se află acuma Biblioteca din cauză că este amenințată a fi distrusă de bombele dușmane. Sunt de părere ca încă din vreme să culegem din bibliotecă tot materialul mai prețios și să-l ducem în pază în subsol, căci biblioteca noastră nu are deasupra un alt etaj, așa că prima bombă care ar lovi-o cu succes, ar incendia-o”¹².

---

⁶ Biblioteca era, pentru unii, o sinecură: Caragiani conducând de la distanță, prin intermediul lui Gârcineanu sau Săvescu, bibliotecarul-ajutor Botez era avocat și suplinitor la catedrele de Economie Politică de la Liceul Național și de la Școala Comercială, custodele Octav Săvescu era elev de liceu.

⁷ Arh. BCU Iași, Dosar Eșite/1914, f. 41 r+v, 42 r.

⁸ Adresă către Minister, nr. 73/19.II.1914, ciornă, în Dosar Eșite/1914, f. 43 r+v.

⁹ Arh. BCU Iași, Dosar Eșite/1915, f. 44, 45, copie după o adresă către Ministerul Instrucțiunii, nr. 273/ 11.II.1915.

¹⁰ Arh. BCU Iași, Dosar Eșite/1916, f. 38, copie după adresa nr. 126/8.II.1916.

¹¹ Arh. BCU Iași, f. 176, copie a unui proces verbal nr. 676 din 19 nov. 1916.

¹² Arh. BCU Iași, f. 188, copie a unui proces verbal nr. 676 din 19 nov. 1916.

În anul 1917 sunt de rezolvat diverse situații, unele care frizează absurdul, cum ar fi: pretenția Directorului Senatului de a fi scoase dulapurile din sala mică, „sub pretext că D-nii Deputați, care vor ținea ședință în Aulă, sunt distrași de la discuțiunile lor din cauza privirii dulapurilor”¹³, sau apelul către Ministrul de Război pentru asigurarea combustibilului necesar unei desfășurări normale a activității, pe motivul de înaltă ținută că: „Biblioteca noastră s-a dovedit a fi de o necesitate indispensabilă atât pentru publicul civil, cât și pentru autoritățile militare. În adevăr, într-un timp când Universitatea este închisă, când reuniuni intelectuale nu pot avea loc, când în librării nu se găsesc cărți, iar din străinătate nu se pot aduce, biblioteca noastră este ultimul refugiu pentru intelectualii de orice categorie”¹⁴.

O mare problemă (personală?) a directorului se dovedește a fi înființarea Comisiunii Bibliotecii, a cărei tendință este „anihilarea oricărei libertăți de acțiune și inovație a directorului” și față de care are o atitudine tranșantă, considerând clar: „comisiunea onorifică a bibliotecii este *antibibliotecară, nelegală și nereglementară*”, de unde rezultă a fi și, „după expresia lui Graesel, *inutilă și periculoasă*”¹⁵. Un reflex firesc al directorului (dată fiind firea sa), este să încalce directivele Comisiunii, mai ales că aceasta era sub influența directă a lui Dimitrie Gusti, cel cu care intrase în rivalitate deschisă încă din 1914¹⁶.

Amplul raport din 17 noiembrie 1917 dă seamă despre realizările din ultimii ani: „Am înființat serviciu pentru inventariere și catalogare, pentru împrumutul la domiciliu, pentru supravegherea imprimatelor care trebuie să vie conform legii, pentru colecționarea revistelor și ziarelor, pentru legatul cărților curente”. Dar „Opera de renovare a bibliotecii a trebuit fatal să meargă încet din două motive: 1) *totul* trebuia reluat din nou; 2) localul nostru de bibliotecă este absolut impropriu”¹⁷.

Concluzia raportului din 15.III.1918 este, însă, citabilă, atâta timp cât afirmă: „Îmi dau foarte bine samă de enormele greutate actuale ale statului nostru, dar, pentru cultura unui popor, bibliotecile sunt tot atât de indispensabile ca și căile ferate ori șoselele pentru viața economică”¹⁸.

¹³ Adresă Președintelui Comisiunii Bibliotecare, nr. 38 din 1 mai 1917, în Arh. BCU Iași, Dosar Eșite/1917, f. 38.

¹⁴ Arh. BCU Iași, Dosar Eșite/1917, f. 89, Adresă nr. 85/20 oct. 1917

¹⁵ Raport către Minister nr. 91 din 28 oct. 1917, în Arh. BCU Iași, Dosar Eșite/1917, f. 4 și 6.

¹⁶ Atunci G. Pascu publicase un *Proiect de lege pentru Biblioteca Universitară din Iași*, Iași, Biblioteca Centrală, Institutul de Arte Grafice N. V. Ștefăniu & Co, 1914, în vreme ce Dimitrie Gusti făcea cunoscută *Întemeierea Bibliotecii și Seminarilor de pe lângă Universitatea din Iași. Un sistem de propuneri cu numeroase documente și planuri în anexe*, Iași, Institutul de Arte Grafice N. V. Ștefăniu & Co, 1914.

¹⁷ Raport către Minister nr. 99 din 17 nov. 1917, în Arh. BCU Iași, Dosar Eșite/1917, f. 123.

¹⁸ Raport către Minister nr. 15 din 15.III.1918, Arhiva BCU Iași, Dosar Eșite/1918, f. 13.

Biblioteca Centrală (devenită Universitară, pentru a cărei titulatură militase și George Pascu) mai avea să aștepte vreun deceniu și jumătate până când, intrată sub mână, tot de influență „germană”, a lui Karl Kurt Klein, să fie pusă pe o direcție modernă, europeană. Totuși, diriguirea lui George Pascu din deceniul 1914-1922, când a reușit să obțină sporirea numărului de salariați de la 6 la 10 și cedarea colecției de monede și obiecte vechi Muzeului de Arheologie din Iași, avea să facă opera de pionierat a deschiderii către modalitățile moderne, științifice de lucru.

George Pascu and His Attempts to Reform the Central Library of Iași

(Summary)

Keywords: library reform, infrastructure, catalogues, readers

This brief overview emphasizes how the poor functioning of the Central University Library of Iași had determined a series of projects meant to reform the institution and how these were reflected in the media of the early 20th century. A special place is assigned to the project initiated in 1914 by George Pascu, the director of the Library. The project aimed to achieve accurate records of books lent at home for a long time and of those that had been lost; to temporarily arrange in the library the books published in fascicles and inventory of all the library's journals; to monitor all the Romanian bibliographic writings, so that editors and authors who, contrary to law, do not send their publications to the library, to be identified; to lay down a statistic of fundamental publications essential for every modern library and which are missing from the one in Iași. The difficulties during the World War First prevented the achievement of these objectives; however, the energetic George Pascu managed to initiate the modern cataloging of the library, and increased its heritage and number of employees.

Anexa 1

Arhiva internă a Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași,
Dosar Eșite/1915, f. 44.

No. 273/ 11. II. 1915

D.lui ministru Inst.
Buc.

La ordinul Dv no. 8900/ 9- II- 915 am onoarea a răspunde următoarele:

Catalogarea cărților noastre se face treptat. Dacă pentru moment există oarecare întârziere, aceasta se datorește faptelor că la venirea mea la Bibliotecă am găsit o situație cu totul în urmă.

Pentru moment catalogarea pe fișe este imposibilă din cauză că cutiile și cazarele speciale pentru fișe nu se pot procura din țară și trebuie comandate din străinătate, ceea ce acuma nu se poate face (Aceste cutii și cazane sînt de mai multe sisteme și trebuie mai întăiu cunoscute sistemele pentru comparație și numai apoi se poate hotărî alegerea).

În ce privește manuscrisele noastre ele sînt catalogate oarecum pentru interiorul bibliotecii, un număr oarecare, dar fără absolut nicio indicație.

Bibliotecile moderne posedă încă cataloage raționale tipărite, care dau amănunte despre formatul lor, scrisoarea, hărtia, cuprinsul, anul scrierii, autorul adevărat ori presupus, etc, pentru ca lumea învățată de oriunde să poată lua cunoștință de ele.

Anexa 2

Arhiva internă a Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași,
Dosar Eșite/1916, f. 38.

8. II. 1916
No. 126/ 8. II. 1916

Domnule Ministru

Biblioteca Centrală din Iași, în capul căreia am onoarea a mă afla, se conduce după „Regulamentul pentru Bibliotecile publice”, sancționat în an 1864 de Domnitorul Alexandru I. Cuza. Deoarece de atunci și până astăzi au trecut 52 de ani, e firesc lucru ca acest regulament să cuprindă pecetea epocii în care a fost alcătuit. Anacronismele și părțile inaplicabile sporesc pe fiecare zi.

În consecință vă rog, Domnule Ministru, să binevoiți a dispune alcătuirea unui nou regulament al Bibliotecii Centrale din Iași – care, conform stării de fapt de azi, ar putea fi denumită „Biblioteca Universității din Iași” – spre a se putea înlătura gravele neajunsuri de până acuma.

Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice, București

Anexa 3

Arhiva internă a Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași,
Dosar Eșite/1917, f. 103.

Biblioteca Universității din
Iași

Iași, 30 Oct. 1917

No 93

Domnule Ministru,

Am onoare a vă raporta că lucrarea de catalogare modernă a Bibliotecii, începută încă din Septembrie 1916, se continuă. Această lucrare merge însă încet, fiindcă nici nu poate merge altfel, din următoarele motive:

1. Serviciile bibliotecii nu permit a se repartiza pentru facerea fișelor decât un singur funcționar. Actualmente acest funcționar este Dl Poditani, care lucrează ajutat de elevul cercetaș Naum.

2. Facerea fișelor este prin ea însăși o lucrare înceată. În adevăr, fișele sînt de mai multe tipuri și trebuiesc făcute duble, o fișă pentru catalogul alfabetic și una pentru catalogul științific. Fiecare fișă trebuie să cuprindă apoi toate detaliile cerute de prescripțiunile bibliotecare. Chestiunea fișelor ocupă în Grăsel (ediția germană) 118 pagini în cuarts.

Dl. Poditani îmi raportează, și faptul este cunoscut și de mine însumi, că lucrînd cu tot devotamentul...

Domniei Sale

Domnului Ministru al Instrucțiunii

Iași

Anexa 4

Arhiva internă a Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași,
Dosar Eșite/1918, f. 52.

Domnului Ministru Instrucție
Iași

No. 72/ 24. 5. 1918

Am onoare a vă raporta că nu mai dispunem decît de un număr cu totul restrîns de cartoane de fișe. Odată aceste terminate, lucrarea de catalogare începută ar trebui fatal să fie suspendată. Cartoanele de fișe (sistem Borgeaud) noi ni le procurăm dela Institutul de arte grafice Göbl-Barideau, str. Paris 1b, din București. În consecință am onoarea a vă ruga să binevoiți a interveni la București pentru a ne putea procura cantitatea necesară de cartoane de fișe.

Director
Dr. G. Pascu

Anexa 5

Evenimentul, Iași, an. XXII, nr. 43, 30 mart. 1914, p. 2.

Scandalul de la Biblioteca Universității înaintea judecătorului de ocol

Înaintea judecătoriei ocolului II s'a înfățișat azi judecarea procesului intentat de d. Botez, subdirector al bibliotecii, contra d-lui Gh. Pascu, directorul bibliotecii. Obiectul procesului era următorul: D. Pascu în calitate de director încasând leafa personalului, a achitat-o la toți, afară de d. Botez pe motiv că nu-i plac ochii d-sale. Pentru acest abuz, d. Botez s'a plâns justiției. Astăzi d. Pascu recunoscându-și greșala înaintea judecătorului, a cerut ertare și a achitat leafa, pentru care lucru d. Botez a cerut închiderea dosarului. Acest proces e unic în analele judecătorești și atragem serioasa atențiune, atât d-lui Ministru de Culte, cât și d-lui Stere Rectorul Universității, care patronază aceste scandaluri ale d-lui Pascu.